

Simona CONSTANTINOVICI | **Cuția de rezonanță a cuvintelor**
 (Universitatea de Vest
 din Timișoara)

Mamei mele

Abstract: (The sounding box of words): In this work, we will focus on some lexical and semantic details that convert language units into complex, unique universes to explore. *Bărăgănist*, for example, with the plural *bărăgăniști*, a term not recorded in the lexicographic works, is, in Romanian, a noun formed from the toponym *Bărăgan*. It sends, transparently, for those who know the history of the Romanian people, to events that took place on Pentecost, on June 17-18, 1951, when thousands of people were deported to the Bărăgan plains. Therefore, *bărăgănist*, connected to a painful reality, from a Stalinist Romania, contains a historical "burden". The *bărăgănist* gets confused with and is, at the same time, different from the inhabitant of that space, from the native. The suffix *-ist*, therefore, is not just an indication of belonging to that territory. Productive in current Romanian, it is attached to different themes and allows the creation of words that will later be integrated into literary or non-literary stylistic registers. In this sense, we can exemplify various lexical formations, such as: *collectivist*, *heirupist*, *integralist*, *minciunist*, *navetist*, *stahanovist*, *trombonist* etc. Many of these are recent creations. Tudor Arghezi transforms the toponym *Bărăgan*, in one of his tablets, published in the journal „Bilete de papagal”, into a common name, using it in an original syntagm, *bărăgane de valuri*, a possible contextual synonym for *depărtări* or *spațiu deschis*.

Keywords: *Bărăgan*, *lexis*, *derivation*, *suffix*, *semantics*.

Rezumat: În această lucrare, ne vom fixa atenția asupra unor detalii de ordin lexical și semantic, care fac din unitățile de limbă universuri de explorat, complexe, unice. *Bărăgănist*, spre exemplu, cu pluralul *bărăgăniști*, termen neconsemnat în lucrările lexicografice, este, în limba română, un substantiv format de la toponimul *Bărăgan*. Trimite, în mod transparent, pentru cine cunoaște istoria poporului român, la evenimentele petrecute de Rusalii, în 17-18 iunie 1951, când mii de persoane au fost deportate în câmpiile Bărăganului. Așadar, *bărăgănist*, conectat la o realitate dureroasă, dintr-o Românie stalinistă, conține o „povară” istorică. Bărăgănistul se confundă cu și e, în același timp, diferit de locuitorul acelui spațiu, de băștinaș. Sufixul *-ist*, prin urmare, nu este doar un indice al apartenenței la acel ținut. Productiv în româna actuală, se atașează la teme diferite și permite crearea de cuvinte care vor fi integrate ulterior în registre stilistice literare sau nonliterare. În acest sens, stau mărturie formații lexicale variate, de tipul: *colectivist*, *heirupist*, *integralist*, *minciunist*, *navetist*, *stahanovist*, *trombonist* etc. Multe dintre acestea sunt creații recente. Tudor Arghezi transformă toponimul *Bărăgan*, într-una dintre tabletele sale, publicate în revista „Bilete de papagal”, în nume comun, utilizându-l într-o sintagmă nominală inedită, *bărăgane de valuri*, un posibil sinonim contextual pentru *depărtări* ori *spațiu deschis*.

Cuvinte-cheie: *Bărăgan*, *lexic*, *derivare*, *sufix*, *semantică*.

Argument

„Îi aștepta Bărăganul, la fel de îndepărtat și de fără repere ca măgurile Siberiei. De la Fetești spre Lătești. De la Ciulnița la Dropia. De la Urleasca la Măzăreni. Pe câmpuri de grâu, pe câmpuri de bumbac, pe câmpuri de rapiță, pe iarbă de Sudan.” (Marineasa, Vighi 2004, 10)

Înainte de a începe să definim lexemul *bărăgănist*, vom rămâne în lumina unui argument, extrem de aproape de ceea ce dorim să demonstrăm. Ideea scrierii unui astfel de articol a încolțit demult. Am plecat de la un fapt biografic, de la istoria familiei, de la, mai precis, deportarea bunicii și a mamei (care, la acea vreme, avea nouă ani), în Câmpia Bărăganului, la Fetești, de Rusalii, în noaptea de 17 spre 18 iunie 1951. În 26 octombrie 1950, cu un an înainte, fusese aprobat, prin HCM 1154/1950, planul de deportare sau de punere în domiciliu forțat a tuturor celor care erau considerați, în mod cu totul nedrept, „elemente dușmănoase cu factor ridicat de risc”. Au fost strămutate familii catalogate de regim ca fiind *chiabure*¹. De fapt, era vorba despre cei mai harnici oameni ai locului, cu gospodării prospere, care au ajuns să fie trădați în mod infam și dați pe mâna regimului de la acea vreme de către feluriți informatori, recrutați, cei mai mulți, dintre săteni, vecini, prieteni.

Acest articol este despre viața unui cuvânt, despre cum se manifestă acesta în limbă și-n afara ei, în amintire, dincolo de sensurile uzuale. Centrul investigației este *bărăgănist*, un cuvânt efemer sau, prin firava utilizare, spectral. Ce șanse are, în asemenea condiții, de a se impune în limba română? De ce nu a fost înregistrat în dicționarele actuale? Etimologia neclară a termenului *Bărăgan* pare să atragă vagul conceptual și-n cazul derivatului nominal *bărăgănist*. O microfamilie lexicală cu caracter fluctuant (*Bărăgan*, *bărăgan*, *bărăgănean*, *bărăgănist*, *bărăgăneanț*, *bărăgănism*), formată din cel puțin șase intrări, dintre care doar primele două sunt consemnate constant în dicționare, fixează, dincolo de întrebări și mirări, o identitate semantică la nivelul sistemului limbii române.

De ce *cutia de rezonanță a cuvintelor*? Pentru că ne ghidăm, în aprecierea statutului unor cuvinte, după cât de mult păstrează ele intact spiritul semantic primar, al originii, după gradul în care fac parteneriat cu alte vocabule, din același câmp semantic sau din altele, conexe. Matematicianul Solomon Marcus, un rafinat filosof limbajului, vorbea, folosind un alt concept, aflat în tangență cu sintagma *cutia de rezonanță*, despre *circularitatea* unităților care definesc un sistem lingvistic dat (Marcus 1988, 31). Pornea de la definițiile pe care le furnizează dicționarele, întotdeauna circular, într-un tablou al trimiterilor în trimiteri, ca un fel de *punere în abis* a sensurilor, de la cel mai general, presupus a fi cunoscut de vorbitori, la cel mai

¹ *Chiabur*, un substantiv în limba română (cu puțința de a se converti, în adjectiv, în unele contexte), este, din punctul de vedere al provenienței, un turcism (cf. tc. *kibar* „bogat, puternic”). Cu trimitere la țărani și păstrând semantismul generic, preluat din turcă, semnifică „înstărit, bogat”. A dezvoltat o familie lexicală, prin derivare, de tipul: *chiaburesc*, *-ească* (adj.), *chiaburi* (vb.), *chiaburie* (s.f.), *chiaburime* (s.f.).

nuanțat, care, de multe ori, se plasează-n regim conotativ și scapă vigilenței locutorului obișnuit. Cuvintele sunt cu atât mai ofertante, cu cât instituie, într-o limbă, un întreg profil semantic pe care utilizatorul nu va face decât să-l descopere și, eventual, să-i adauge, în fluxul comunicării, alte înțărări. Sintagma-titlu, devine, în acest peisaj, element al unei căutări cu caracter interogativ.

În numele acestui principiu, al circularității în limbă, un cuvânt de origine franceză, verbul intransitiv *a rezona* (cf. fr. *raisonner*), un franțuzism, a dezvoltat, pe lângă sensul prim, învechit, acela de „a judeca, a gândi, a înțelege”, și alte semantisme. Pe de altă parte, *rezona* (cf. fr. *résonner*), aflat în intimă conexiune cu sintagma nominală *cutie de rezonanță*, mai sus amintită, este folosit cu sensul, mai rar, de „a intra în rezonanță (cu cineva)”. Observăm că etimonul pe care-l semnaleză dicționarele este, în cazul celor două verbe, diferit. Primul are ca rădăcină substantivul francez *raison* (F), iar al doilea, tot un substantiv, *son* (M), care trimite la sunet. De la *son*, s-a format, în franceză, verbul *sonner* (cf. lat. *sono*, -are), cu sensul de a produce sunete cu ajutorul percuției sau sub efectul unui șoc, cu referire la clopote sau la, în general, un corp sonor. Exemplu: *Clopotele sună a înmormântare*. Un alt context, dacă ne referim la un mecanism sau aparat care are o sonerie: *Alarma telefonului sună-n zori strident*. În contextul: *Nisipul sună scrâșnit sub talpa lor.*, verbul *sună* poate avea ca sinonim un cuvânt de tipul *răsuna* (cf. lat. *resonare*). Prefixul *răs-* indică repetarea sunetului în perimetrul unei acțiuni derulate. Iterația sonoră se produce prin păstrarea intactă a sunetului sau prin deformarea lui, prin obținerea unor nuanțe ale acestuia, mai mult ori mai puțin îndepărtate de cel inițial. Ne aflăm, prin sens adiacent, în proximitatea rezonanței, a amprentei sonore, a sensurilor unor cuvinte cu care rezonăm, captate-n cutia interioară, în interstițiile suflotești.

În limba română, sintagma nominală *cutie de rezonanță*, un calc după structura similară din franceză, *boîte de résonance* sau *caisse de résonance*, este utilizată prin raportare la instrumentele muzicale, la chitară, spre pildă. Avem lexemul *rațiune*, moștenit din latinescul *ratio*, -onis. Observăm că etimonul este același și pentru *raison*, corespondentul francez al termenului *rațiune*. *Rezon* (cf. fr. *raison*), dubletul etimologic, e un substantiv care apare în scrierile lui I. L. Caragiale, mai cu seamă în teatru, cu înscriere pe axa semantică delimitată de sensurile „justificare, cauză, motiv, temei” vs „rațiune, judecată dreaptă”. E considerat învechit, puțin folosit actualmente. Lexemul a fost prins și-n structura expresiei *a pune la rezon*, cu sensul de a învâța minte (pe cineva), a pune la respect (cf. DEX 2009).

Toată această discuție introductivă, e pentru a reliefa, pe scurt, printr-un exemplu pertinent, această inconvertibilă circularitate în sistemul de semne al unei limbi date. Plecăm dintr-un punct, cuvântul *bărăgănist*, și ne întoarcem tot la el, finalmente, după ce vom fi vizitat alte lexeme, aflate într-o relație de subsecvențialitate față de altele sau de concatenare, de dispunere în verigă, de înlănțuire lexico-semantică.

***Bărăgănist*. Neconsemnarea în dicționare**

Printr-o firavă utilizare la nivelul discursului oral sau scris, identitatea unui astfel de termen, precum *bărăgănist*, este incertă în româna actuală. Neincluderea lui în dicționarele limbii române, inclusiv în cele de dată recentă, certifică o situație ambiguă, a lui și deopotrivă a toponimului *Bărăgan* (cu varianta *Câmpia Bărăganului*), nume propriu care intră în recuzita domeniului geografic.

MDA I conține un articol rezervat acestui segment, lexemului *bărăgan*, grafiat cu literă mică, corespondentul toponimului *Bărăgan*. Cu etimologie necunoscută, acest substantiv neutru, cu pluralul *bărăganuri*, s-ar traduce prin ținut aflat în zona de câmpie, sterp, neroditor, imens, puțin locuit, asemănător cu stepa. Interesant, în siajul tematicii acestui articol, este sensul figurat, adiacent, „loc fără hotar și fără stăpân, pustiu și îndepărtat” (cf. MDA I). Se poate observa, și-n acest dicționar, absența lexemului *bărăgănist*. În altă lucrare lexicografică, apărută înainte de 1989, este consemnat doar substantivul comun *bărăgan*, cu aceeași formă de plural, *bărăganuri*. Este selectat un context sadovenian: „*bărăganul* de la Dropii” (DLRLC I 1955, 217).

Dicționarele de uz curent consemnează același cuvânt, *bărăgan*, *bărăganuri*, într-un mod succint, în comparație cu celelalte lucrări invocate, punând accent pe întinderea ținutului și pe asemănarea cu stepa rusească (cf. DEX 2012). Singurul numitor comun este originea necunoscută. Articolul de dicționar preia, de fapt, întru-totul, conținutul articolului existent în variantele anterioare (vezi DEX 1975; DEX 2009).

În DNFR, lingvistul Iorgu Iordan, cu referire la varietatea și dinamica antroponimelor românești, consemnează existența numelui de familie *Bărăgan* și trimitere la toponimul omonim, fără alte detalii (Iordan 1983, 55). Lipsesc informațiile de ordin etimologic. Probabil că este un antroponim rar întâlnit, care definește direct locuitorul aceluși ținut. Purtătorii acestui nume au, cu siguranță, legătură cu acel spațiu al deportării, cu, în sens larg, Câmpia Bărăganului.

DER este singurul dicționar în care apare o legendă a oiconimului *Bărăgan*. Cuprinde succinte informații geografice. Ceea ce atrage atenția, la nivel definițional, este următorul aspect: „o regiune netedă, acoperită de loess¹, presărată cu numeroase crovuri², cu dune (în zona Ialomiței) și cu câteva lacuri sărate. Climat de stepă.” (DER 1962, 324).

DCR³ nu-l consemnează, cum era de așteptat, *bărăgănist* fiind un lexem pătruns în limbă cu mult timp în urmă, mai precis, prin anii șaizeci, după revenirea celor deportați în locurile de baștină. Nu mai e privit, așadar, ca un derivat de dată recentă.

DOOM³ menționează, fără a preciza vreo etimologie, atât substantivul propriu *Bărăgan*, cu referire la o regiune aferentă teritoriului românesc, cât și nominalul

¹ *Loess* (cf. fr. *loess*, germ. *Loess*) este, conform MDN (2000), o rocă argiloasă foarte fertilă, formată din particule fine, gălbui, bogată în săruri minerale. Pe de altă parte, DOOM³, la două decenii distanță, îl dă ca variantă actuală, corectă, pe *löss*: „!löss (germ.) s. n., (sorturi) pl. *lössuri*.”

² Substantivul neutru *crov*, cu pluralul *crovuri*, este un împrumut din sârbo-croată (cf. scr. *crov*) și reprezintă o depresiune dezvoltată pe loess, prin tasare. Posibile sinonime: *găvan*, *padină*.

comun, integrabil la neutre, *bărăgan*, cu pluralul *bărăganuri*, având sensul de „șes”. Observăm că, nici în DOOM³, nu regăsim, cum ar fi fost firesc, neologismul *bărăgănist*, format prin derivare, de la toponimul *Bărăgan*. Acest fapt ne conduce cu gândul la existența, în limbajul oral, cel puțin, a unor vocabule spectrale, care nu au statut lexicografic cert. Acestea funcționează, multe dintre ele, ca niște efemeride lexicale. Într-un anumit fel, acest statut incert al lexemului *bărăgănist* se regăsește și-n ceea ce semnifică, în ceea ce cară, prin istoria recentă, cu sine. E un receptacol semantic, o cutie de rezonanță, în care sensurile se întâlnesc, se reunesc, pentru ca, mai apoi, să se, aproape, respingă. *Bărăgănist* dă seama, astfel, despre suferința extremă, despre spațiile pustii care distrug vieți, despre exil, dezrădăcinare, trădare, neputință și moarte.

Această neconsemnare a lui în lucrările lexicografice sau de toponimie¹ împinge discuția înspre un alt palier. Știm că, dacă un cuvânt e vehiculat, în mod curent, la nivelul limbajului oral, chiar prin nerespectarea normelor de pronunție, specifice limbii române, are toate șansele ca, la un moment dat, să apară în dicționare. Deducem că *bărăgănist* nu satisface acest criteriu, al frecvenței. Tragem concluzia că nu avem a face cu un lexem frecvent, ci cu unul care a fost creat relativ ușor, de un segment îngust de vorbitori, prin analogie cu alte vocabule din română, derivate cu ajutorul sufixului *-ist*. Și, totuși, toponimul *Bărăgan*, în mod normal, ar fi trebuit să atragă și derivatul substantival aferent, *bărăgănean*, după modelul lui *constănțean*, *oltean*, *timșorean*, dacă nu pe *bărăgănist*. Fănuș Neagu l-a folosit pe *bărăgănean*, în romanul *Îngerul a strigat*. Un alt volum, din 1959, *Ningea în Bărăgan*, avea să anticipeze romanul *Îngerul a strigat*. Așadar, dacă luăm calea literaturii moderne, avem dovada existenței acestui termen care indică locul în care trăiește un personaj.

Modelul ar putea fi și *siberian* (cf. *Siberia* (n. pr.) + *-ean*). Față de ceilalți, mai sus menționați, raportabili la felurite oiconime, *siberian* păstrează, încapsulată, și trauma, pricinuită de deportarea, de către regimul stalinist, a miilor de oameni, în ținuturile preponderent rusești, întinse, sterpe și reci, ale Siberiei. Deportatul în regiunile Siberiei era vremelnic de-al locului, adică *siberian*, asemenea deportatului în Bărăgan sau, cu acest cuvânt ambiguu, *bărăgănistului*.

Aflat în relație de echivalare semantică parțială cu *bărăgănist* ar putea fi *bărăgăneanț*, rar utilizat, și acesta. *Bărăgăneanț* poate fi catalogat drept regionalism, cu forma de plural feminin *bărăgăneanțe*, după cum reiese din următorul, savuros, fragment extras din povestirea *Un deportat din America*: „Localnicele, *bărăgăneanțele*, erau țepene pe picioare, solide muieri, mâncau multă mămăligă [...]” (Marineasa, Vighi 2004, 125).

¹ Oiconimul *Bărăgan* nu apare nici în volumul *Toponime românești care descriu forme de relief*, publicat în 2000, al dialectologului Dumitru Loșonți. Astfel, prin neconsemnare lexicografică sau toponomastică, formantul lexical *bărăgănist* sau *bărăgănean* își pierde ancorarea în realitatea semantică preexistentă și posibilitatea de a deveni, la un moment dat, funcțional în limbă.

Bărăgănist. De la polisemie la contrast semantic

Bărăgănistul nu e (numai) *băştinaşul*, *indigenul*, *moşneanul*, locuitorul aceluia spaţiu numit Câmpia Bărăganului. Recuzita denumirilor aceluia tip de locuitor traversează epocile, diferă de la un scriitor la altul, în funcţie de registrul stilistic utilizat. Din acest punct de vedere, avem un cuvânt care funcţionează în regim de polisemie sau, prin contrast semantic, în regim de aproape antonimie. Putem invoca şi fenomenul lingvistic numit polarizare, fiindcă, în cazul acestui lexem, limba se vede în ipostaza de a selecta şi un alt sens decât cel intim conectat la configuraţia geografică, la spaţiul de origine, Bărăganul. Prin forţa istoriei, bărăgănistul ajunge să însemne şi cel obligat să se stabilească şi să muncească în acea regiune, fără a putea şti când se va termina exilul în pustietatea campestră. Aşadar, un *străin*, sens pe care-l deţineau în trecut vocabule împrumutate din limba slavă, precum *nemernic* (cf. sl. *naměrĭnŭ* „care vine”), *venetic* şi *pribeag*. Chiar şi *prişleţ* ar putea fi amintit în atare context, un termen utilizat în discursul religios din secolul al XVII-lea (Munteanu 2008, 60).

Se ajunge, astfel, prin luminile şi umbrele istoriei, prin turnura limbii, la echivalarea lui *bărăgănist* cu *deportat*, *strămutat*, adică *venetic* şi *străin*, oricât ar părea de ciudată ori improprie această punere laolaltă a celor cinci sau chiar mai mulţi termeni aflaţi în relaţie de sinonimie parţială. Bărăgănistul ajunge să se confunde cu cineva care nu aparţine locului, pe care băştinaşii îl privesc ca pe un străin, neacceptându-l. Chiar el se consideră un străin, nu e nevoie să-l catalogueze ceilalţi, vecinii, astfel. Asupra termenului cad, după cum încercăm să arătăm, lumini diferite, dar care se întâlnesc în efort cvasi-piramidal, care denotă puterea de rezonanţă a respectivei structuri nominale, luate ca pretext al acestui articol (un studiu, în fond, despre rosturile, dinamica şi preschimbarea, în timp, a cuvintelor noastre). În scrierile vechi, spre pildă la A. I. Odobescu, sunt folosiţi împreună cei doi termeni, *străin* şi *venetic*, ca-n povestirea *Câteva ore la Snagov* (III. *O Doamnă rea şi un Domn bun*): „[...] acei Domni, români de neam, dar crescuţi în Fanar¹, adunară în jurul lor *străini venetici*,” (Odobescu 1970 I, 213).

Înainte de a pătrunde în memoria colectivă, prin ceea ce numim vicisitudinile istoriei, acest spaţiu, al Bărăganului, a fost remarcat de prozatorii români. Ei au fost cei care l-au descris în pagini memorabile de literatură. Poate că Panait Istrati este scriitorul care a surprins cel mai bine, în *Ciulinii Bărăganului*, spiritul aceluia spaţiu al nemărginirii în durere. Dacă avem curiozitatea să căutăm cei doi termeni din titlu în text, vom observa cât de întreţesuţi apar aceştia, până la, cumva, confundare. Aproape că nu există context în care să apară, spre pildă, lexemul *ciulin* (mai cu seamă la forma de plural, *ciulini*) fără compania celui alt, a lui *Bărăgan*. Acest fapt ne conduce înspre următoarea concluzie: Bărăganul, acel pământ sterp, pustiu, nelocuit, al amintirii dureroase, se defineşte întotdeauna prin prezenţa ciulinilor, a ierburilor uscate, fapt

¹ *Fanar* era un cartier grecesc din Constantinople. De la acest cuvânt s-a creat substantivul *fanariot* (cf. ngr. φαναριώτης), cu semnificaţia grec care aparţinea aristocraţiei din Fanar şi care a ocupat funcţii importante în Muntenia şi Moldova, în secolul al XVIII-lea.

surprins, de altfel, și la nivelul consemnării lexicografice. Bărăganul, tărâm care atrage și respinge, în egală măsură, e un câmp în care această buruiană se-ndârjește să prospere. La nivel semantic, avem explicarea unui cuvânt prin celălalt, în regim de circularitate. Într-un articol de dicționar, prin urmare, alocat oiconimului *Bărăgan*, ar trebui să figureze, pe ultima poziție, trimiterea la *ciulin* ori la *vântul aspru*, la *crivăț*. Panait Istrati aduce un adevărat elogiu acestei buruieni versatile, *ciulinul*, și, prin extensie, ținutului numit *Bărăgan*. Cele două unități beneficiază de un număr impresionant de ocurențe, ceea ce fortifică fără dubiu parteneriatul lexico-semantic creat între ele. Acestei triade, *Bărăgan*, *crivăț*, *ciulin*, i se alătură și substantivul *pusti*, cu varianta *pustie* (F)/ *pustietate*, cum reiese și din fragmentele următoare: „[...] *Bărăgan* – această *pustietate* care ascunde apa în străfundul ei și unde nimic nu răsare de la sine, nimic, în afară de *ciulini*.” (Istrati 1997, 166); „Aveam s-o aflăm, luați de *crivăț*, care-ncepea să sufle pe *Bărăgan* în ziua-n care *ciulinii* erau gata să semene grăunța lor răufăcătoare.” (*Ibidem*, 203); „[...] gara Ciulnița, în inima *Bărăganului*. De departe semăna cu o baracă părăsită-n *pusti*, așezată pe niște traverse negre care seșirau la nesfârșit.” (*Ibidem*, 211).

Un alt scriitor atent la peisaje și oameni, Alexandru Odobescu, invocă „pustiile *Bărăganului*”, într-un amplu fragment cinegetic, care propune sinonimia contextuală cu sintagma nominală „spațiul nemărginit”: „[...] ce desfătare vînătorească mai deplină, mai nețârmurită, mai senină și mai legănată în dulci și duioase visări, poate fi pe lume decît aceea care o gustă cineva cînd, prin *pustiile Bărăganului*, căruța în care stă culcat abia înaintează pe căi fără de urme? Dinainte-i e *spațiul nemărginit*.” (Odobescu 1970 II, 13). Sau, într-alt moment al descrierilor cu timp: „[...] tot *Bărăganul*, tot cîmpul Brăilei, tot șesul Galaților, cu matca Rîmniceului, cu valea Buzăului, cu lunca Siretului, toată acea lată și oablă cîmpie se arăta scaldată într-o lumină gălbuie și lucioasă, ca fața unei uriașe sinii de aur.” (*Ibidem*, 111). *Oblu*, cu forma de feminin *oablă*, este un regionalism, care se referă la ceva desfășurat precum o linie dreaptă. Alăturarea, în antepunere („lată și oablă cîmpie”), cu lexemul *câmpie*, trimite la specificitatea reliefului din *Bărăgan*, nemărginit, străin și pusti.

Nici I. L. Caragiale nu a rămas imun la cutia de rezonanță a toponimului *Bărăgan*, după cum rezultă din fragmentele: „[...] psalmul triumfal al ciocârlanului este sublimul răsărit de soare pe șesul neundoiat al *Bărăganului*!” (Caragiale 2014, 162); „Se poate zice că Mizilul este poarta *Bărăganului*.” (*Ibidem*, 431).

Concluzii

Bărăgănist. Să fie vorba doar despre un cuvânt folosit de cei care au fost deportați în *Bărăgan*, adică de un grup restrâns de vorbitori, persoane în etate, care, după revoluția din 1989, au format, în 1990, Asociația Foștilor Deportați în *Bărăgan*, cu sediul în Timișoara, Piața Libertății, nr. 2, et. II, ap. 10? Dacă așa stau lucrurile, *bărăgănist* funcționează ca un lexem dintr-o limbă comună doar celor care alcătuiesc acel grup minoritar, o limbă aproape secretă pentru ceilalți locuitori ai româniei.

Am pornit în analiza acestui lexem cu speranțe mari și ne vedem, acum, la finalul investigației, asemenea unui chimist care, după luni întregi în care a experimentat în laborator, încercând să înțeleagă, se întoarce în punctul de unde a plecat, cu eprubeta goală. Conectat intim la spațiul legiferării sale lingvistice, *bărăgănist* ridică ștafeta semantică, pentru ca, mai apoi, tot prin el, ca la șah, să se producă o prăbușire a tuturor așteptărilor, astfel încât ne putem întreba dacă totul a fost real sau doar o iluzie lexicală din care nu ne este permis să ieșim.

Pledez pentru introducerea acestui cuvânt în lucrările lexicografice românești, ca un semn al integrării destinului acestui popor și-n cuvintele pe care, încă, *bărăgăniștii* le consideră a fi definatorii pentru ceea ce au îndurat. Un semn prin care cei ce vor veni își vor aminti de ceea ce a fost odinioară și nu vor lăsa, sub nicio formă, să fie stinsă speranța în vremuri mai bune.

Bărăgănist a absorbit adâncă tristețe din care deportații nu s-au extras niciodată, până la sfârșitul vieții. E cuvântul care atestă acea stare de inadecvare, prin care câmpia deznădejdiei, a Bărăganului, nu e numai un spațiu al deschiderii ilimitate, poetic, prin excelență, ci mai cu seamă, pentru ei, cei care au pătimit acolo, purgatoriul pe pământ (cu, de bună seamă, relația care se creează cu vântul nedomolit și arșița extremă, cu frigul acaparator, cu ciulinii descriși ca niște ființe ale pustietății, cu focul viu, intens, al dorului de casă). „Viață de *Bărăgan*, goală și amară.” (Marineasa, Vighi 2004, 92) – așa sună cuvintele unor supraviețuitori. *Jurnalul doamnei Spijavca*, din care-au fost extrase, reface în fascicule de neuitare textura vremurilor de atunci.

Bărăgănist are comportamentul unui cuvânt-cutie de rezonanță, amintind neconștient de istoria amară, împovăraătoare, îndurată de români, la jumătatea secolului trecut, prin acțiunea injustă, a deportării. Se produce inevitabil, prin asocierea cu oiconimul Bărăgan, un fel de forjare în timp a cuvântului, chiar dacă dicționarele nu l-au înregistrat încă. Putem spune că aparține spațiului mioritic. E un cuvânt intraductibil, neinternaționalizabil, nu poate fi „transplantat”, tălmăcit în alte sisteme lingvistice. Pe o hartă subiectivă, a cuvintelor care, în nuanțe crude asimilate, au absorbit o realitate istorică, *bărăgănist* ar deține un loc special.

Sigle

DCR³ = Dimitrescu, Florica, Ciolan, Alexandru, Lupu, Coman. 2013. *Dicționar de cuvinte recente*. Ediția a III-a. București: Editura Logos.

DER = ***. 1962. *Dicționarul enciclopedic român*. Vol. I (A-C). București: Editura Politică.

DEX (2012) = Coteanu, Ion (coord.). 2012. *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ediția a 2-a, revăzută și adăugită. București: Editura Univers Enciclopedic Gold, [cf. <https://dexonline.ro/sursa/dex12>].

DLRLC I = ***. 1955. *Dicționarul limbii române literare contemporane*. Volumul I (A-C). București: Editura Academiei Republicii Populare Române.

DNFR = Iordan, Iorgu. 1983. *Dicționar al numelor de familie românești*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.

DOOM³ = Vintilă-Rădulescu, Ioana (coord.). 2021. *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*. Ediția a III-a, revăzută și adăugită. București: Editura Univers Enciclopedic Gold, [cf. <https://doom.lingv.ro/>].

MDA I = ***. 2001. *Micul dicționar academic*. Volumul I. Literele A-C. Cuvânt înainte de Eugen Simion. Prefață de Marius Sala. București: Editura Univers Enciclopedic.

Referințe bibliografice

- Caragiale, I. L. 2014. *Momente*. Ediție și studiu introductiv de Ion Vartic. Notă asupra ediției de Mariana Vartic. București: Editura Humanitas, [cf. <https://humanitas.ro/humanitas/carte/momente-0/>].
- Istrati, Panait. 1997. *Ciulinii Bărăganului*. Notă asupra ediției și tabel cronologic de Alexandru Talex. Chișinău: Casa de editură Litera, [cf. <https://docs.google.com/file/d/0BxaMEdkgSf1CTWkxVnVwTEU2TWM/>].
- Marcus, Solomon. 1988. *Provocarea științei*. București: Editura Politică.
- Marineasa, Viorel, Vighi, Daniel, Sămânță, Valentin. 2016. *Deportarea în Bărăgan. Destine – documente – reportaje*. Ediția a II-a. Timișoara: Editura Mirton, [cf. <https://deportatiinbaragan.ro/wp-content/uploads/2016-V.-Marineasa-D.-Vighi-V.-Samanta-Deportarea-in-Baragan/>].
- Marineasa, Viorel, Vighi, Daniel. 2004. *Rusalii '51. Fragmente din deportarea în Bărăgan*. Timișoara: Editura Marineasa, [cf. <https://deportatiinbaragan.ro/wp-content/uploads/2004-Marineasa-Vighi-Rusalii-51.pdf>] și https://bcut.ro/dyn_img/deportatiinbaragan/Ebooks/rusalii%2051.pdf].
- Munteanu, Eugen. 2008. *Lexicologie biblică românească*. București: Editura Humanitas.
- Odobescu, A. I. [1970]. *Scrieri alese*. I. Studiu introductiv de Tudor Vianu. Ediție critică de G. Pienescu. București: Editura Albatros, [cf. https://biblioteca-digitala.ro/reviste/carte/dl.asp?filename=Odobescu-A-I_Scrieri-alese-vol-1.pdf].
- Odobescu, A. I. [1970]. *Scrieri alese*. II. Studiu introductiv de Tudor Vianu. Ediție critică de G. Pienescu. București: Editura Albatros, [cf. https://biblioteca-digitala.ro/reviste/carte/dl.asp?filename=Odobescu-A-II_Scrieri-alese-vol-2.pdf].